

LLIBRES

Núria Sauch Cruz (Ed.)

LA GUERRA DEL FRANCÈS ALS TERRITORIS DE PARLA CATALANA

Ed. Afers. 2011

Extens volum de més de cinc-centes pàgines que aplega les conferències, ponències i comunicacions presentades a les jornades d'estudi celebrades al Bruc el 23, 24 i 25 de maig del 2008 en la commemoració del segon centenari de les batalles del Bruc, jornades organitzades per l'Ajuntament del Bruc i l'Institut Ramon Muntaner dels Centres d'Estudis de Parla Catalana. Com assenyala Núria Sauch, responsable de l'edició, en els mots introductoris, les jornades van suposar la trobada del major nombre d'especialistes en aquesta temàtica i el punt de partida d'una revisió dels plantejaments sobre un moment històric que al llarg del temps ha estat analitzat d'acord amb les línies historiogràfiques predominants en cada moment.

El volum s'enceta amb la lliçó inaugural de Josep Fontana sobre les guerres del Francès. Tot seguit s'acullen les ponències i comunicacions en els diversos àmbits, el primer dedicat a la dominació francesa amb un total de sis comunicacions entre les que hi ha la de Teresa Rovira Mateu i Silvia Luque Caballero sobre la guerra del Francès al Penedès amb noves fonts i documents inèdits dels anys 1908 a 1914. El segon àmbit és el dedicat a la resistència, amb una ponència i dotze comunicacions, entre les que hi ha la de Joan Solé Bordes amb dades inèdites sobre els esdeveniments de la guerra a Vilafranca. L'àmbit tercer es refereix a les conseqüències de la guerra i acull una ponència i vuit comunicacions, amb la relatora de Ramon Arrancat i Mata.

L'edició inclou encara un apartat de recapitulació i conclusions a càrrec de Manuel Lladonosa i Vall-Llebrera, així com els textos de les cinc conferències sobre "Guerra i municipis" que es van donar entre abril i novembre del 2008 organitzat per l'Ajuntament de Barcelona, la Fundació Ernest Lluch i l'Institut Ramon Muntaner, amb la col·laboració de vuit municipis. Entre aquestes conferències hi ha la de Ramon Arnabat sobre les conseqüències de la Guerra del Francès entre els anys 1814 i 1823.

J.M.L.

Elena Masó i Reig

LES DONES D'ESQUERRA, 1939-1979. MEMÒRIA I TESTIMONIS

Fundació Josep Irla. Barcelona 2011

Ens trobem davant una obra de contingut memorialístic que presenta un recull vivencial a l'entorn de trenta-tres dones, vist des del prisma comú d'una vinculació efectiva d'esquerres. L'autora, Elena Masó (1959), periodista i llicenciada en Història, és autora també d'una monografia: *Les terres del comú de Salt. Una perspectiva de l'evolució d'un poble* (1999), així com de diversos articles que analitzen *l'evolució dels grups en les polítiques locals i provincials a la Catalunya dels segles XIX i XX*.

Aquest llibre ha estat editat a l'aixopluc de la Fundació Josep Irla, polític republicà que ocupà la presidència de la Generalitat a l'exili després de l'afusellament de Lluís Companys, i recull no solament aspectes dels compromisos assumits per unes dones que van viure i van fer seu l'ideari de llibertat, pensament i acció, sinó també els d'aquelles altres que els assumiren des dels moviments clandestins, quan tingué lloc el període d'hivernada de llibertats democràtiques.

Algunes de les protagonistes trobaren en la ideologia d'Esquerra una manera de viure i d'entendre el feminisme. Altres hi descobriren formes de servei que les redimia de la subordinació de gènere en una societat masclista, i encara d'altres ho feren seguint una tradició familiar.

Des de la vessant bibliogràfica, el lector no hi trobarà cap expressió amanyagada d'heroïcitats ni de partidismes. El propòsit de l'autora ha estat recuperar de l'oblit la memòria d'unes dones que van fer seus uns ideals de servei a la societat en un context humà i a l'entorn d'un component participatiu promogut això sí, des de les files i militància d'un republicanisme d'esquerres.

No s'ha d'oblidar que aquells eren temps d'efervescència en que l'esquerra va saber jugar la carta dels valors ciutadans, no ben entesos per alguns; valors que per molta de la gent benpensant tenien "pinta" d'endimoniats, tal com posa al descobert aquella expressió, mig simpàtica i mig anecdòtica, amb que l'Aurora Bertrana ho comentava quan es referia al que una beata havia dit d'ella a una ami-

ga: “quina llàstima, tan decent que semblava i ara s’ha fet d’Esquerra!”

El llibre comença amb una introducció que compren cinc eixos que acoten el guió de l’obra: les dones durant la República, les dones i la política en la perspectiva ideològica d’Esquerra, Derrota i supervivència, les noves lleis franquistes i el retorn a la minoria d’edat, i el paper de les dones en la represa d’Esquerra (1975-1979).

Els continguts s’exposen en set apartats, a manera de capítols que agrupen testimonis i records recuperats de les protagonistes, d’acord amb les afinitats comunes a cada cas. Seguin doncs aquesta pauta, hi trobem: 1–alcaldesses, regidores i conselleres. 2– Pena de mort. 3– Exilis. 4– La mordassa. 5– La repressió quotidiana. 6– La clandestinitat. 7– La represa democràtica.

Si hi cerquem relacions bibliogràfiques, no ens serà difícil trobar-hi objectius compartits amb l’ampli projecte que al Penedès coneixem com a “Tots els noms”. Aquest projecte, ja ho veieu, ha agafat “volada” més enllà del nostre territori.

El llibre té doncs les mateixes característiques i els mateixos objectius: recuperar la memòria d’un temps, ple d’il·lusions, ple de neguits i de projectes. També d’esforços, fracassos, èxits i derrotes, morts, exilis, retorns i repeses.

Celebrem per tan la publicació d’aquest treball que a través de la seva lectura ens permet ampliar més el coneixement sobre un passat ben recent.

Lluís Eroles Benabarre

Daniel Sancho París

EL COMERÇ DEL CENTRE VILA

Il·lustracions de Lluís Masachs Mestres
Ed. Andana 2011

En un opuscle d’una trentena de pàgines, en una edició prou acurada amb un conjunt ben agraït d’il·lustracions a color, el jove historiador Daniel Sancho ens proposa un recorregut per la història de Vilafranca, que és i ha estat sempre una història lligada al comerç, dels dels temps medievals, el mercat de Vilafranca i les fires, l’organització comercial de la vila en gremis i confraries, les fires setcentistes i vuitcentistes, l’arribada de la industrialització, per seguir amb els mercats municipals i el comerç de botiga i arribar així als nostres dies sota el criteri que el comerç dóna vida.

És evident que en un petit retrat de la Vilafranca botiguera com és aquest la referència de la

prosa costumista, irònica i excepcional en tots els sentits hi té un pes específic. És igualment clar que en el llibre que ara comentem potser la prosa de l’autor no és en excés literària però cal remarcar que ha portat a terme una important tasca de síntesi, amb notable rigor i mantenint sempre un a prosa planera fàcilment assequible a tota mena de lectors. En qualsevol cas és un tema que dóna per molt, Sancho ha volgut fugir –i possiblement ha fet bé– de l’anecdota pairalista, potser un altra dia serà possible una edició que ens faci un retrat íntim i desacomplexat, més literari que històric, de la Vilafranca del taulell.

L’edició, promoguda per l’associació de comerciants del Centre Vila i costejada amb el suport de nombrosos patrocinadors, entre ells els principals establiments comercials de la població, es va posar a la venda a totes aquestes botigues a un preu ben mòdic i amb destinació a un centre assistencial, no cal dir que la iniciativa va tenir una acollida ben destacada.

J.S.B.

Agustí Bartra

CRIST DE 200.000 BRAÇOS

Lleonard Muntaner, editor. Palma de Mallorca, 2008

Agustí Bartra (Barcelona 1908– Terrassa 1982) va ser un dels novells escriptors catalans cridats per incorporar-se a l’exèrcit republicà, i que en el tram final de la contesa va haver d’exiliar-se al país veí, igual que molts altres soldats de les lleves de darrera hora. A França va passar pels camps de Sant Cebrià, Argelers, i Agde on hi va conèixer la realitat punyent de la derrota i la desfeta moral i espiritual de molts companys abocats com ell a viure i conviure en la incertesa dels camps. En aquest període es van anar configurant les seves conviccions com a escriptor i sobretot com a poeta. Sortir-ne era per tan un objectiu, i sortir-ne amb la moral íntegra, tot un repte.

Crist de 200.000 braços, una de les seves obres, és una novel·la recreada en la vida als camps de refugiats i protagonitzada a l’entorn d’un grup de quatre companys, Tarrés, Puig, Roldós i Vives, en els quals s’hi interioritzen les vivències i pensament de cada un d’ells a través d’un tractament particular on s’hi posa de relleu les peculiaritats psicològiques de cada un.

En el fons, els protagonistes emergeixen de l’entorn real; en concret dels companys de la desventurada situació del camp; dit amb altres paraules

les, recreen criatures vives, personatges amanyagats per un alè de fantasia.

Així rere Pere Tarrés s'hi intueix un jove camperol sortit de la pagesia de la Plana de Vic; a en Pere Puig s'hi troba un comissari polític del mateix nom. Joan Roldós personifica un company, amb una salut extremadament delicada, que finiria els seus dies en un hospital francès el 10 de novembre de 1942, tot i que a l'obra aquest desenllaç té lloc en el clos de la mateixa xabola del camp. Per últim, Pere Vives, era el quart dels amics de Bartra amb qui l'uní una gran amistat i amb qui intercanvià una curta però interessant correspondència, des de diferents camps francesos per on va passar aquest darrer abans de caure presoner dels alemanys i ésser deportat a Mauthausen, on moriria assassinat amb una injecció de benzina al cor, el 30 d'octubre de 1941¹

Al llarg de la novel·la, dues figures posen una mica de color, humanitat i tendresa: l'afecte que dispensa, especialment en Roldós, un dels quatre amics, per Boira², un gos que havia perdut el seu amo quan es produí la retirada i que se'ls hi ajuntà en el camí de l'exili.

L'altre, correspon a "Caliban" un personatge més aviat solitari que es troba al camp, i amb aspecte d'estrafolari que, malgrat tot, posa una certa nota d'humor a una obra lírico-poètica, no pas exempta d'uns trets colpidors, llançats com a sagetes cap a la intimitat plaent del lector, a través d'una innocent però colpidora descripció tetralogia precedida amb el subtítol de "ciutat de derrota"³.

Agustí Bartrà començà a escriure l'obra el 1940, quan ja es trobava a la República Dominicana i fou enllestida a Mèxic dos anys després.

En la seva primera versió duia per títol "Xabola"⁴ i va guanyar el premi Fastenrath als Jocs Florals de Mèxic del 1942 (els segons que s'hi van celebrar). Aquesta obra aparegué publicada amb aquest títol l'any següent i anava precedida d'un pròleg de Josep Carner.

Quinze anys després l'editorial mexicana Novaro en va treure una altra en castellà: "Cristo de 200.000 brazos", amb un tiratge de 15.000 exemplars. L'editorial Plaza Janés, a la vegada, també en treia a la venda una altra.

La versió d'ara correspon a una altra impressa a Palma de Mallorca, l'any 2008 per Lleonard Muntaner, a partir de la que va treure Edicions Proa el 1974, de la qual conserva el pròleg de Francesc Vallverdú, afegint-hi alhora un epíleg del poeta Lluís Solà.

Lluís Eroles Benabarre

Plantalech / Sílvia Amigó Cuscó

VARIACIONS FLORALS

Vilafranca 2010

Amb motiu de l'exposició de Fèlix Plantalech a la galeria Palma Dotze el novembre del 2010 es va suscitar la iniciativa d'aquesta breu edició de notables dimensions físiques en una quarantena de pàgines que venen a ser com una joia menuda en la que sense explicacions justificades, l'obra plàstica de Plantalech es conjuga amb la poesia o prosa poètica de Sílvia Amigó.

Les pàgines d'aquesta petita meravella són instants d'una fugacitat variable, en alguna ocasió la lletra sembla voler incitar a la imatge, no pas explicar-la, aquí no hi ha res a dir, la creació és lliure, amb paraules o amb colors. La conjunció, però, convida al joc, altres vegades sembla que sigui la imatge (anàvem a escriure la música) la que justifica la lletra i en determinats moments les sensacions d'un i altre es troben en enamorada conjunció o s'enfronten en airada desavinença. Observar aquest joc sense voler-ne treure cap mena de conseqüència, gaudir del plaer doblat d'un i altre camí d'expressió, sentir la sensibilitat feta realitat sobre paper imprès. Tot ens convida en aquest exercici sense precedents a casa nostra

1 Una altra referència al Vives del *Crist de 200.000 braços*, la trobem dins la novel·la històrica de Joaquim Amat Piniella, *K.L. Reich* (1963), en el personatge de l'obra "Francesc", i també és possible identificar el Vives de l'obra bartriana amb aquell Vives evocat en unes memòries escrites per un altre company d'exili, Ferran Planes, a *El desgavell*, i publicades per Edicions Selecta, Barcelona, 1969.

2 Boira, igual que "Argós" en l'obra bartriana *Odisseu*, té, per part de l'autor, un tractament paral·lelament semblant al que pot dispensar-se a un ésser humà.

3 Ciutat de derrota, era el títol amb que Bartra començava el primer capítol de la novel·la suara esmentada en les primeres edicions..

4 el canvi de títol té origen en un fragment de la tercera elegia del poema *Ecce Homo* (1968), construïda des de l'experiència viscuda als camps de concentració, i expressada en els versets. *Crist de dos-cents mil braços, dolor nostre que ets a la sorra*.

al gaudi harmoniós o desimbolt, a la sensualitat de les arts enamorades.

J.M.L.

Stephen Hawking i Leonard Mlodinow

EL GRAN DISSENY

Traducció al català: David Jou

Segona edició, desembre 2010.

Columna Ed. Barcelona

L'obra és essencialment exponencial, i té una distribució que compren vuit capítols, més tres apartats addicionals: glossari, agraïments i índex.

Mentre als dos primers es posa èmfasi a l'entorn del fet humà amb algunes digressions sobre l'existència vista a través dels primers capbussaments filosòfics, aviat es deixen aquests plantejaments especulatius per a cercar noves dreceres i anar cap aquelles amb continguts més científics, introduint-nos pels camins de l'inici a la física moderna assajats als darrers segles, i que han portat a un canvi en la visió primerenca de l'univers, a través de les cent vuitanta-set pàgines que formen el gruix del llibre, descomptant-ne els apartats addicionals.

D'entrada s'ha d'advertir al lector que no esperi trobar-hi teories maximalistes.

El desglossament dels continguts que es fa a cada capítol no és determinant en quan a conclusions, senzillament s'exploren els camins visionats abans per aquella plèiade de filòsofs que visqueren a la regió de la Jònia, a través de les observacions dutes a terme i que arribaren a continguts formals, que caracteritzaren la seva escola.

La filosofia d'arrels cristianes va tenir com a exponent principal a Sant Tomàs d'Aquino (1225-1274), qui marcà al llarg dels anys que seguiren les línies del pensament ontològic en quan a la creació de l'univers, conduint el discurs cap el principi de la creació per Déu.

El llibre de Hawking-Mlodinow comença amb una frase concloent: "Existim durant un temps molt breu, i en aquest interval tan sols explorem una part diminuta de l'univers".

Això semblaria contradir l'esperit d'observació d'aquells primers mortals de la Jònia, a l'Àsia Menor, que s'esforçaven en observar i entendre les coses que veien. Eren filòsofs amb tots els atributs que se'ls hi podia demanar.

Al llibre es fa tanmateix una afirmació categòrica: *la filosofia ha mort*; i tot seguit n'exposa la raó: "No s'ha mantingut al corrent dels desenvolupaments

moderns de la ciència, en particular de la física. Els científics han esdevingut els portadors de la torxa del descobriment en la cerca de coneixement".

A cada capítol es van presentant els principis que conformen nous descobriments, descobriments que fan possible entendre algunes lleis naturals que regeixen el nostre univers i avançar encara més enllà, plantejant la possibilitat d'altres universos, i en cada un d'ells la probabilitat que continguin una història possible i particular, d'entre el cúmul infinit d'elles.

Sobre l'existència d'altres universos, els autors n'aventuren un càlcul matemàtic de 10^{500} (deu elevat a la cinc-centena potència). Si d'un cúmul tant gran volguéssim trobar les lleis predites per a cada univers en només una mil·lèsima de segon per a cada un d'ells, resultaria, segons ens diuen, que començant en el moment de produir-se el Big Bang, a hores d'ara solament hauríem arribat al còmput d'una vintena part de potències examinades.

Amb el recolzament de les exploracions i comprovació teòriques i amb ajuda de la matemàtica moderna, es conclou que l'origen de l'univers actual havia començat amb l'expansió d'un univers primer, per mitjà del Big Bang.

A partir d'aquest fet els físics no paren de formular-se preguntes curioses i incisives com:

–Quin és l'origen de les lleis que regeixen l'univers?

–L'existència de lleis permeten excepcions que poguessin ser interpretades com a miracles?

–Hi ha un sol conjunt de lleis, o n'hi més d'un?

El llibre gira entorn els avenços de la ciència –sobretot posant l'ull en aquells que poden formular-se a través de teories verificables–, cercant l'existència de lleis universals.

Cada teoria suposa un pas endavant, un nou descobriment, i encara que sembli que no guardi relació directa amb els anteriors, si que hi enllaça en la seva concepció i per tant, es conclou que en formen part.

D'aquí que l'avenir científic s'encamini cada vegada més cap a una gran teoria, Una teoria global que compliria amb tots i cada un dels preceptes de les lleis particulars de les altres teories.

Aquesta gran teoria, els autors han convingut designar-la com a teoria "M", o teoria final.

Per què "M", si a aquesta lletra ni tan sols s'hi recorria en la designació tradicional dels grans principis (alfa-omega)?.

Potser perquè és difícil de definir abans d'ésser formulat, o perquè simplifica una complicada defi-

nició, o un reguitzell de conceptes!

En la impossibilitat, temporal, de trobar-hi una resposta que satisfaci l'expectativa creada, els autors la bategen com teoria "Mestra", teoria "Miracle", i encara com a teoria "Misteri".

Con sigui que aquestes apel·lacions es troben just a la meitat del llibre, cal prendre-s'ho com una nota més de l'humor anglès, que de tant en tant sura a les pàgines per a distreure al lector de l'ensopiment d'una lectura versada prodigiosament en l'exposició de les teories i descobriments de Newton, Feynman, Maxwell, Laplace, Einstein, i encara un bon nombre més de científics, amb els principals treballs fruit de llurs recerca, que il·lustren al neòfit i pacient lector amb les exposicions sobre els quarks, física quàntica, força nuclear forta i la força nuclear feble, teoria ondulatoria o els espais corbats, per apuntar només algunes de les experiències en que han reeixit els homes de ciència, a l'agafar la torxa del discurs científic del que es feia esment al parlar del relleu de la filosofia per la ciència.

Considero que el llibre no resulta fàcil de llegir i entendre en la seva amplitud. Que ningú però s'esveri pel rerafons que se'n pugui desprendre del seu contingut.

Es diu que el nostre univers, igual que els altres universos possibles van sorgir del no-res, en produir-se el Big Bang, amb la qual cosa conclou, en bona lògica, que això té prou validesa per a reemplaçar l'obra de la creació per Déu.

Donat aquests supòsits, penso que la nostra ment no està encara prou desenvolupada per entendre que del no-res pugui sortir-ne alguna cosa. Potser en els segles avenir, i si incidents ocasionats per alguna maltempada humana no condueix a la desaparició de l'espècie humana, podrem arribar a entendre aquesta incongruència que ara se'ns planteja. Avui per avui però, ens haurem de conformar i esforçar-nos només a entendre millor aquest "nostre" univers i les seves lleis, i no escalfar-nos massa les neurones especulant si hi ha un Déu (per no bandejar de bones a primeres el concepte) que va crear l'univers de forma manual o bé valent-se d'unes lleis ultrapossibilistes per desfermar un Big Bang amb el potencial i propietats inherents d'expansió i de vida en determinats planetes.

En aquesta espera, proposo tornar-ne a parlar quan arribi el moment.

Lluís Eroles Benabarre

Juan Piqueras Haba

DE LES PLAGUES AMERICANES AL COOPERATIVISME A ESPANYA 1850- 2007

Vinseum 2010

Edició del treball guanyador del I Premi Emili Giralt i Raventós- Cultures del Vi, convocat per Vinseum i dotat per l'Incavi, estudi ampli sobre els diversos aspectes organitzatius del món pagès obra d'un dels seus més destacats especialistes, professor del Departament de Geografia de la Universitat de València (un indret i una institució que ens porta igualment al record de l'enyorat mestre Emili Giralt).

L'autor es planteja d'entrada com el sector vitivinícola es va veure revolucionat per les plagues que vingueres d'Amèrica i com van ser aquestes les que van determinar la dinàmica del sector a partir del segle XIX. Així una primera part és dedicada a l'Oïdium tuckeri, com es va difondre per Europa i específicament per les principals zones de la península ibèrica i quines conseqüències o beneficis va suposar en un o altre indret. Una segona part és dedicada a la fil·loxera en el que l'autor anomena la mort i la resurrecció de la vinya, amb una anàlisi detallat del seu pas pels diversos indrets de l'Estat i específicament per Catalunya. Un tercer apartat correspon al tercer gran flagell: el mildiu amb una anàlisi més breu dels diversos aspectes del seu atac a Espanya.

Com que els grans mals demanen grans remeis, d'aquestes greus incidències que van ser les esmentades malures en derivaren un seguit d'iniciatives que van de les estacions in escoles de viticultura i enologia als cellers cooperatius. Aquest darrer constitueix un capítol ampli i ben interessant del llibre en el que dibuixa les línies generals del procés i el context en el que es va articular, les diverses etapes històriques, el paper de Catalunya com, a capdavantera del cooperativisme, el desenvolupament a les altres regions de l'Estat i una interessant recapitulació sobre els valors permanents del cooperativisme. El volum es complementa amb un ampli aparell bibliogràfic i un apèndix estadístic sobre l'evolució de la superfície de vinya a Espanya entre 1857 i 1926.

J.S.B.

Joan Bosch i Planas

LA CHACRA

Editorial San Marcos. Perú 2011.

Literalment robat per la força literària del paisatge, per la insondable dimensió tel·lúrica de l'entorn americà, el vilafranquí Joan Bosch i Planas ens ofereix un segon volum de narracions de temàtica andina, en castellà, després d'aquell "El patio del sol" que tan bona acollida va tenir en aquell espai americà. La magnitud de l'encís americà ha estat de tal magnitud que l'autor s'ha vist necessitat d'instruments narratius per posar sobre paper i articular mitjançant breus fils argumentats el que resulta ser una descripció encantada del paisatge del tròpic en els seus valors d'autenticitat primera, una cosa certament gens fàcil d'entendre o d'explicar entre aquells que, rellogats a la vella Europa, hem oblidat ja que aquí el primigeni es manté enterrat sota segle de cultura i civilització.

Aquesta tendència es manifesta en aquest volum en una passió cautelosa però evident, tel·lúrica sempre, que sembla voler parlar-nos d'unes capacitats potencials que sovint es desaprofiten. Sovint els seus personatges es veuen condicionats per forces superiors a la seva voluntat, al meravellós acte d'existir, d'aquí que en algun moment el pas dels dies tingui una certa dosi d'ironia: rera nosaltres en vindran uns altres i la terra continuarà condicionant l'existència de tots els éssers vius, qui sap si atrapats per l'encís de la lluna.

La prosa de Joan Bosch manté sempre el ritme pausat del narrador omniscient, del verb lent i harmoniós, amb un ritme que porta al lector com si fos un riu de paraules que porta als camps i les ciutats del nou continent. El vell narrador d'històries coneix el poder de les paraules, la força pausada i rítmica per encisar a un auditori de lectors que en sap de la joia de les cròniques que ens parlen de la intensitat de la vida i la terra perquè constitueixen fragments d'aquest mateix espai vital. Són històries carregades de sensibilitat, fragments de vida sense malícia, sovint amb protagonistes infantils, ànimes de puresa que senten més que qualsevol altra la natural vitalitat de la terra, el que també els pot permetre algun joc de complicitats sense malícia, acords tàcits que els permetran superar les dificultats d'una existència sovint miserable, encontres que la vida posa en alguns moments al nostre abans com si fossin obsequis de l'atzar, punts de coincidència que els permeten anar més enllà del nivell primari i superficial d'allò que és quotidià de la vida diària.

És aquest un llibre de lectura lenta, un volum que convida a la reflexió i a la pausa, a ser assaborit a l'espai, real o virtual, d'un viatge llarg. Un volum que no pretén descobrir-nos secrets absoluts ni reflexions obtuses, sinó que ens convida a observar-nos a nosaltres mateixos i a relacionar-nos amb la vida i amb la terra, amb les essències primàries del que ens és propi, del que condiciona la quotidiana meravella de la vida.

J.S.B.